

مهارت های اجتماعی: نقش آن در پیشگیری از مورد آزار قرار گرفتن نوجوانان

نویسندگان: فاطمه ممیزی* سهراب عبدی زرین** مصطفی اقلیما*** غنچه راهب***

*نویسنده مسئول: کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی E-mail: f_momayezi@yahoo.com

تلفن: ۰۹۱۹۸۳۱۴۸۰۶

**دانشجوی دکتری مشاوره شغلی، گروه مشاوره- دانشگاه اصفهان

***استادیار گروه مددکاری اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران

طوع بهداشت

چکیده

سابقه و اهداف: هدف از مقاله حاضر بررسی رابطه مهارت های اجتماعی و مورد آزار قرار گرفتن نوجوانان است. کودک آزاری یکی از مسائل اجتماعی است، که به علت ویژگی های تأثیرگذار آن نیاز به بررسی و برنامه ریزی مناسب، به منظور پیشگیری و کمک به رفع و کاهش آن، به شدت احساس می شود. و لذا مطالعه حاضر با هدف شناخت و توصیف ارتباط مهارت های اجتماعی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان در منطقه ۱۷ شهر تهران انجام گرفت.

روش بررسی: این تحقیق از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی بود. که به شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای تعداد ۱۴۴ نفر دانش آموز مقطع راهنمایی منطقه ۱۷ شاغل به تحصیل در مدارس مقطع راهنمایی منطقه ۱۷ شهر تهران انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات برای پژوهش، عبارت بودند از آزمون استاندارد مهارت های اجتماعی ماتسون و آزمون استاندارد کودک آزاری. جهت تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از آزمون های آماری همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته ها: یافته ها نشان داد؛ که بین مهارت های اجتماعی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه ای معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه حاکی از این بود؛ که پرخاشگری مهم ترین پیش بینی کننده معنادار مورد آزار قرار گرفتن است.

نتیجه گیری: نتایج این بررسی نشان داد که که نقص در مهارتهای اجتماعی به ویژه وجود پرخاشگری، رفتارهای غیر اجتماعی و عدم مهارت های اجتماعی مناسب در روابط دو سویه کودک و نوجوان با دیگران تأثیر گذار است، و باعث افزایش احتمال مورد آزار قرار گرفتن کودکان و نوجوانان می گردد. پس لازم است؛ موضوع ارتقاء مهارت های اجتماعی نوجوانان و دانش آموزان مورد توجه ویژه مسئولین مربوطه قرار گیرد.

واژه های کلیدی: کودک آزاری، مهارت های اجتماعی، نوجوانان، رفتار های غیر اجتماعی، پرخاشگری.

فصلنامه علمی پژوهشی

دانشکده بهداشت یزد

سال دهم

شماره: اول

بهار ۱۳۹۰

شماره مسلسل: ۳۱

تاریخ وصول: ۱۳۸۹/۱۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱/۳۱

مقدمه

شد؛ که نوجوانان فراری، میزان بالایی از تلاش برای خودکشی، به علاوه ی سابقه آزار دیدگی جسمانی یا جنسی را دارا بودند(۷). و کودکانی که مورد آزار و یا غفلت و اهمال قرار می گرفتند، نسبت به افراد سالم، ۵۰ درصد بیشتر احتمال دارد، که در نوجوانی به دلیل اعمال خلاف دستگیر شده، ۴۰ درصد بیشتر احتمال دستگیر شدن در بزرگسالی به علت جرائم خشونت بار داشته و ۳۳ درصد بیشتر احتمال دارد که به دام اعتیاد بیفتند(۸). در سال ۱۹۹۶ بیش از سه میلیون مورد «کودک آزاری» در جهان گزارش شده است. بر اساس شواهد موجود، در هر ۱۰ ثانیه یک کودک در دنیا مورد آزار قرار می گیرد(۱). در آمریکا بر اساس گزارش آژانس های خدماتی- حمایتی کودکان در سال ۱۹۹۵، روزانه در حدود ۱۵ تا ۱۰۰۰ کودک زیر ۱۸ سال، قربانی سوء رفتار جسمی، سوء استفاده جنسی یا غفلت(سهل انگاری) قرار گرفته بودند. گزارش دیگری حاکی است، در دنیا تقریباً ۱۰ میلیون کودک در سال قربانی خشونت خانوادگی می شوند(۶). تمامی موارد ذکر شده، بیانگر ضرورت بررسی و تبیین این پدیده و شناسایی عوامل مؤثر بر آن است. بهترین درمان برای کودک آزاری، اقدامات پیشگیرانه است. که در سه سطح صورت می گیرد. پیشگیری اولیه شامل اقداماتی است، که موجب استحکام بنیان خانواده و همچنین ارتقای سلامت اجتماع می گردد. آموزش به والدین و کودکان و نوجوانان در زمینه حقوق کودکان، بهداشت روان و مهارت های مقابله با مسائل و مشکلات(از جمله آموزش مهارت های اجتماعی)، مهمترین راهکار در نیل به این هدف می باشد. سطح دوم پیشگیری شامل شناسایی خانواده های پر خطر قبل از گرفتار

بررسی و تحقیق در زمینه کودک آزاری (Child Abuse) و عوامل تأثیر گذار بر آن به عنوان یکی از ضروریات رشد و پرورش نسلی سالم و شاداب و به تبع آن جامعه ای توانمند و توسعه یافته است(۱). و نیز نوجوان به دلیل تجربه اندک و مهارت های سازگاری کم، آمادگی بیشتری برای پرداختن به رفتارهای ضد اجتماعی مانند دزدی، فرار از خانه، مدرسه و سوء مصرف مواد دارد(۲).

در دوره نوجوانی بعضی از نوجوانان گرایش به رفتارهای پر خطر مانند کشیدن سیگار، مصرف مواد و الکل، داشتن روابط جنسی ناسالم، فرار از مدرسه، فرار از خانه یا سایر رفتارهای بزهکارانه پیدا می کنند، که برای سلامت جسمی و روانی آنان بسیار زیان بار است(۳).

الکساندر (Alexander) کودک آزاری را این گونه تعریف کرده است: « هر گونه آسیب جسمانی یا روانی، سوء استفاده جنسی و رفتارهای اهمال گرانه یا خشونت آمیز نسبت به کودک توسط فردی که مسئولیت آسایش و رفاه او را بر عهده دارد، به طوری که سلامت و آسایش کودک به خطر افتد(۴). و میلز (Mills) کودک آزاری را انجام یا اجازه به دیگران برای ایجاد آسیب جسمی، جنسی و عاطفی نسبت به کودک و ایجاد درد جسمی و عاطفی تعریف کرده است(۵).

قربانیان بد رفتاری و کودک آزاری در درون خانواده نه تنها در خطر احتمال دوباره قربانی شدن در نوجوانی و بزرگسالی قرار دارند، بلکه احتمال اتخاذ سبک های خشن در حل تعارضات در ارتباطات اجتماعی شان افزایش می یابد(۶). همچنین مشاهده

گروه ها در معرض آسیب پذیری محیط های شهری قرار دارند(۱۴)

آزار و بی توجهی از سوی والدین در یک الگوی تعاملی رخ می دهد و کودکانی که مورد آزار قرار می گیرند، به واسطه برخی ویژگی ها که در تعاملات آن ها آشکار می شود(از جمله نداشتن مهارت اجتماعی) مستعد آزار می شوند و آزار در یک رابطه دو سویه بین بزرگسال و کودک رخ می دهد(۱۵).

با توجه به اینکه اغلب پژوهش های انجام شده درباره پدیده کودک آزاری، رابطه متغیرها را با کودک آزاری و پیامدهای آن بررسی کرده اند. و در جهت پیش بینی متغیر کودک آزاری، تلاش های اندکی انجام گرفته است، و تمامی پیش بینی کننده های کودک آزاری، به مواردی که فقط پدر و مادر در آن نقش داشته، تأکید کرده اند. و مطالعاتی که به بررسی عوامل مربوط به خود کودک، که می تواند، نقش پیشگیری کننده ای را در بروز کودک آزاری داشته باشد، کمتر انجام شده است. پژوهش حاضر ابتدا ارتباط بین مهارت های اجتماعی نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن آنان را بررسی کرده، سپس به پیش بینی مورد آزار قرار گرفتن نوجوانان از روی متغیر مهارت های اجتماعی آنان پرداخته است. لازم به ذکر است، این پژوهش برای اولین بار در ایران انجام شده است. و لذا این تحقیق بداعتی در بررسی علل مربوط به کودک آزاری است.

مهارت اجتماعی (Social Skill) کودکان استعدادی است، که باعث بروز رفتارهایی می شود، که بصورت مثبت یا منفی تقویت می شوند و نه رفتارهایی که باعث تنبیه (کودک آزاری) می گردند. این مهارت ها می توانند، در روابط کودکان با

شدن کودک و آسیب وی می باشد. سطح سوم پیشگیری شامل؛ اقدامات مداخله ای، درمانی و حمایتی برای خانواده های گرفتار می باشد و باید در این سطح سعی کرد، از بروز مجدد سوءرفتار جلوگیری شود(۹). سوء رفتار با کودک یک تهدید اصلی برای سلامت و بهداشت کودکان محسوب می گردد و ضروری است، که برنامه های حمایتی، پیشگیری و رسیدگی به این بیماری اجتماعی به اجرا در آید(۱۰). نقش مددکاران در عرصه کار با کودکان می تواند بسیار تأثیر گذار باشد. به گفته فلر (feller)(۱۹۹۲) مددکاران پیشروان حمایت از کودکان در مقابل خشونت و آزار هستند(۱۱).

جنگروی (۱۳۸۴) عوامل مؤثر بر آزار را در سه گروه ذیل تعریف کرده است(۱۲):

۱- علل مربوط به کودک

۲- علل مربوط به والدین

۳- علل محیطی

که در این مطالعه علل مربوط به کودک مورد توجه قرار می گیرد.

در شرایط عادی کودکانی که مدام گریه می کنند، بد اخلاق اند، بیش از اندازه شیطنت می کنند یا بیش فعال اند، بیشتر از جانب خانواده مورد بی مهری واقع می شوند و یا حتی مورد انواع تنبیه قرار می گیرند(۱۳). برخی کودکان و نوجوانان به دلیل ویژگی های خاص خود، همچون فقدان توانایی ها و مهارت های اجتماعی لازم برای مواجهه صحیح و پویا با محیط اجتماعی و نیز وابستگی شان به بزرگسالان و والدین در رفع نیازها و طی کردن مراحل رشد و تکامل خود، بیشتر از سایر

می شوند. محیط مناسب و امن با داشتن شبکه و حمایت اجتماعی مطلوب (از جمله سامانه صدای کودک) در مواجهه با والدین آزارگر، در صورت توانایی و مهارت اجتماعی بالای کودک (جهت برقراری ارتباط با نهادها و قدرت انتقال مشکل خویش) می تواند، نقش مؤثری در جلوگیری از کودک آزاری ایفا نماید.

روش بررسی

این تحقیق یک مطالعه از نوع توصیفی - همبستگی می باشد. در این پژوهش رابطه بین مورد آزار قرار گرفتن و مهارت های اجتماعی توصیف می شود. و به دنبال پاسخ این سؤال است که آیا می توان با تعیین میزان مهارت اجتماعی کودکان و نوجوانان میزان مورد آزار قرار گرفتن آنان را پیش بینی کرد؟ ضریب همبستگی پیرسون، که یکی از شناخته شده ترین شاخص های پیوند است در این مطالعه مورد استفاده قرار می گیرد و در ادامه تحلیل رگرسیونی قدرت پیش بینی این ارتباط را می سنجد.

جامعه آماری این تحقیق دانش آموزان محصل در مقطع راهنمایی سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ در مدارس آموزش و پرورش منطقه ۱۷ شهر تهران می باشند، که شاغل به تحصیل در سال های اول، دوم و سوم راهنمایی و مایل به پاسخگویی و شرکت در مطالعه باشند و دامنه سنی آن ها ۱۶-۱۰ سال باشد.

در این پژوهش به دلیل مشخص نبودن واریانس جامعه آماری مورد نظر، پیش برآورد واریانس نمونه از طریق یک مطالعه مقدماتی، ضرورت داشت. لذا یک گروه ۳۰ نفری از دانش آموزان پسر و یک گروه ۳۰ نفری از دانش آموزان دختر انتخاب و پرسشنامه در بین آنان توزیع گردید. پس از استخراج

دیگران نتایج مثبت و موفقیت آمیزی (جلوگیری از بروز خشونت) بوجود آوردند (۱۶). تعریف هارجی (Hargie) (۱۹۸۶) از مهارت اجتماعی عبارت است از: "مجموعه ای از رفتار هدفمند، به هم مرتبط و متناسب با وضعیت، که آموختنی بوده و تحت کنترل فرد می باشد" (۱۷).

و نیز مهارت اجتماعی عامل مهمی در شکل دادن روابط، بالا بردن کیفیت تعاملات اجتماعی و حتی سلامت روان افراد هستند. این مهارت ها می تواند به عنوان الگوی کامل رفتارهایی که توسط یک فرد در روابط بین فردی نشان داده می شود، تعریف می شود (۱۸).

تعداد قابل ملاحظه ای از کودکان به دلایل مختلف موفق به کسب مهارت های اجتماعی نمی شوند. و اغلب مهارت های رشد نیافته اجتماعی و نامناسب که همراه با گوشه گیری و تنهایی است، را از خود بروز می دهند. که تمام این رفتارها جزء عوامل خطر زا در جهت افزایش میزان آزار دیدگی چه از طرف خانواده و چه از سوی محیط و همسالان است. اعتقاد به دانستن چگونه رفتار کردن در وضعیت های گوناگون؛ از جمله موقعیت دشوار و تحت خشونت قرار گرفتن بخشی از مهارت های اجتماعی است.

دیدگاه اکولوژیک خشونت را در چهار سطح مورد بررسی قرار می دهد، با این دید که خشونت تک بعدی نیست و در سطوح مختلف می توان آن را بررسی کرد، و علل مختلف و در هم تنیده ای را یافت. نقص در یک بعد می تواند موجب بروز خشونت و کودک آزاری گردد، والدینی آزارگر با کوچکترین هیجانات منفی (رفتار غیر اجتماعی کودک) مرتکب آزار

داده‌های مربوط به پاسخ‌های گروه مزبور با در نظر گرفتن ضریب اطمینان ۰/۹۵، دقت احتمالی مطلوب ۰/۰۵، حجم جامعه ۷۹۶۰ نفر و پیش برآورد واریانس ۱/۴ و با توجه به فرمول تعیین حجم نمونه سایز مناسب نمونه مورد نظر ۱۴۴ نفر تعیین شد.

در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. بدین صورت که از بین مدارس راهنمایی منطقه ۱۷ شهر تهران که ۲۰ مدرسه می‌باشد، ۱۰ مدرسه راهنمایی دخترانه و ۱۰ مدرسه راهنمایی پسرانه می‌باشد. که جمعاً ۳۹۸۴ نفر پسر و ۳۹۷۶ نفر دختر در این مدارس در حال تحصیل می‌باشند. که از بین این مدارس ۴ مدرسه دخترانه و پسرانه انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها در محوطه مدرسه و زمان استراحت دانش آموزان تکمیل شد.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این مطالعه پرسشنامه مهارت اجتماعی ماتسون و پرسشنامه خود گزارشی کودک آزاری می‌باشد.

۱- مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون: برای سنجش مهارت‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان تهیه گردیده است (۱۹). این مقیاس ۵۶ آیتم دارد؛ که به پنج عامل اصلی تقسیم شده‌اند. این مقیاس برای سنجش مهارت‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان تا ۱۸ سال است. که به پاسخ دهندگان با خواندن آن بر اساس یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (هرگز/هیچوقت تا همیشه) به آن پاسخ می‌دهد. دامنه نمرات این مقیاس از صفر تا ۲۲۴ می‌باشد (۲۰).

این مقیاس بر روی نوجوانان ایرانی اجرا شده است؛ و روایی و پایایی (اعتبار) آن بدست آمده است (۱۹). و در چند پژوهش از

آن استفاده شده است (۲۱)(۲۲). این مقیاس همچنین از نوع خود-گزارش دهی بوده و برای سنجش مهارت‌های اجتماعی گروه مورد مطالعه به دلیل امکان پذیر نبودن یا دشواری دسترسی به والدین یا معلمان مناسب تر است. برای این آزمون، ۵ خرده مقیاس در قالب ۵ عامل جداگانه در آن شناسایی شده‌اند. که اسامی آن عبارتند از:

عامل اول، مهارت اجتماعی مناسب است که از رفتارهای اجتماعی از قبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب بودن، بکار بردن نام دیگران، و اشتیاق به تعامل با دیگران به طریقی مفید و مؤثر را در برمی‌گیرد.

عامل دوم، رفتارهای غیراجتماعی یا جسارت نامناسب است که رفتارهایی مانند دروغ گفتن، کنک کاری، خرده گرفتن بر دیگران، ایجاد صداهای ناهنجار و ناراحت کننده، و زیر قول زدن را شامل می‌شود.

عامل سوم، پرخاشگری یا تکانشی عمل کردن و سرکش بودن است که رفتارهایی از قبیل، به آسانی عصبانی شدن، یا یک دندگی و لجبازی، را در بر دارد.

عامل چهارم، برتری طلبی یا اطمینان زیاد به خود داشتن است و دربردارنده رفتارهایی در مورد به خود نازیدن و به دیگران پز دادن، تظاهر به دانستن همه چیز، و خود را برتر از دیگران دیدن است.

عامل پنجم، رابطه با همسالان یا حسادت/گوشه‌گیری است که در بردارنده تنهایی، علاقه به ارتباط و حسادت است.

برای تعیین روایی سازه مقیاس مهارت‌های اجتماعی، روش آماری تحلیل عوامل بکار گرفته شد. تحلیل عوامل ابتدا با

جهت تکمیل پرسشنامه ها، پس از انجام هماهنگی های لازم با مسئولین ذی ربط، از بین مدارس راهنمایی منطقه ۱۷ شهر تهران ۴ مدرسه راهنمایی به تصادفی انتخاب شدند. و پرسشنامه ها در مدارس دخترانه توسط خود پژوهشگر و در مدارس پسرانه توسط پرسشگر مذکر که توضیحات و آموزش های لازم را دریافت نموده بودند، تکمیل شد.

اطلاعات جمع آوری شده توسط نرم افزار آماری SPSS. ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با استفاده از آمار توصیفی کلیه متغیرهای مستقل و وابسته در قالب جداول فراوانی و مطلق توصیف شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته ها

در این تحقیق تعداد نمونه آماری ۱۴۴ نفر بودند که ۶۶/۷٪ حجم نمونه پسر و ۳۳/۳٪ حجم نمونه دختر بودند. میانگین گروه سنی؛ ۱۳ سال، میانگین معدل دانش آموزان، ۱۸/۵۸ بوده است. ۲۳/۶٪ در سال اول راهنمایی، ۳۱/۳٪ در سال دوم راهنمایی و ۴۵/۱٪ در سال سوم راهنمایی مشغول به تحصیل بودند. میانگین نمره کودک آزاری و مهارت های اجتماعی دانش آموزان به ترتیب؛ ۲۷/۱۳ و ۵۵/۱۹ بود. تمام فرضیات پژوهش تأیید شد.

ضریب همبستگی بین مهارت اجتماعی مناسب نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن به طور کلی، (۰/۴۰-) است. نتیجه بدست آمده از این پژوهش نشان داد؛ مهارت اجتماعی مناسب نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه معکوس معناداری دارد.

استفاده از شیوه مؤلفه اصلی صورت گرفت. مقدار ضریب KMO برابر با ۰/۸۶ بود و بیانگر کفایت نمونه آزمودنی ها به منظور انجام تحلیل عاملی می باشد. همچنین مقدار آزمون کرویوت بارتلت برابر با ۱۰۴۳۳/۲۹۸ و در سطح $P= ۰/۰۰۰۱$ معنی دار بود.

برای بررسی پایایی مقیاس مهارت های اجتماعی، از ضرایب آلفای کرونباخ و تصنیف استفاده گردید. میزان آلفای کرونباخ و تصنیف برای کل مقیاس، یکسان و برابر ۰/۸۶ بود (۱۹).

۲-مقیاس خود گزارشی کودک آزاری (CASRS) (CHAID ABUSE SELF REPORT SCALE)

این مقیاس برای سنجش آزار دیدگی کودکان و نوجوانان استفاده می شود. طراحی و بررسی روایی و پایایی آن در سال ۱۳۸۲ توسط محمدخانی انجام شد. این مقیاس دارای ۳۸ آیتم است که کودک آزاری را در ۴ خرده مقیاس آزار عاطفی و هیجانی (۱۴ آیتم)، آزار از نوع غفلت (۱۱ آیتم)، آزار جسمانی (۸ آیتم) و آزار جنسی (۵ آیتم) را می سنجد (۲۳). افرادی که بر اساس این مقیاس نمره بالاتری کسب می کنند، باشدت آزار بیشتری مواجه بوده اند. پایایی مقیاس در سطح مطلوب $\alpha=۰/۹۲$ قرار داشت و همبستگی بین پیش آزمون و پس آزمون ۸۹/۰ بود. ارزیابی روایی مقیاس از طریق تحلیل عاملی، روایی واگرا (با استفاده از پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت)، روایی همگرا (از طریق تعیین همبستگی با فهرست علائم روانی برای کودکان و همچنین روایی ملاکی (اجرای آن بر روی کودکان فراری) انجام شد. تمام ضرایب همبستگی در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بودند (۱۸).

ضریب همبستگی بین برتری طلبی نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن به طور کلی، ۰/۳۰ است. نتیجه پژوهش حاضر نشان داد؛ برتری طلبی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه مستقیم و معناداری دارد. یعنی هرچه کودک اطمینان زیاد به خود داشته باشد و رفتارهایی از قبیل، به خود نازیدن و به دیگران پز دادن، تظاهر به دانستن همه چیز، و خود را برتر از دیگران دیدن را داشته باشد احتمال آزار دیدگی در کودک افزایش می یابد.

ضریب همبستگی بین رابطه با همسالان نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن به طور کلی، ۰/۲۷ - است. و لذا بین رابطه ی همسالان نوجوان با مورد آزار قرار گرفتن رابطه معکوس معنادار وجود دارد. یعنی با افزایش ارتباط با همسالان و مهارت های ارتباطی و کم شدن تنهایی و احساس مرتبط با آن میزان مورد آزار قرار گرفتن کاهش می یابد (جدول ۱).

ضریب همبستگی بین پرخاشگری نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن به طور کلی، ۰/۴۸ است. و لذا پرخاشگری نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه مستقیم معنادار دارد. یعنی هرچه رفتارهای تکانشی کودک همچون، زود عصبانی شدن، سرکش بودن، یا یک دندگی و لجبازی، افزایش یابد، مورد آزار قرار گرفتن آنان هم افزایش خواهد یافت.

ضریب همبستگی بین رفتارهای غیر اجتماعی نوجوانان و مورد آزار قرار گرفتن به طور کلی، ۰/۴۶ است. نتیجه بدست آمده از این پژوهش نشان داد؛ رفتارهای غیر اجتماعی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه مستقیم معنادار دارد. یعنی با افزایش رفتارهای غیر اجتماعی کودکان چون، دروغ گفتن، کتک کاری، خرده گرفتن بر دیگران، ایجاد صداهای ناهنجار و ناراحت کننده، و زیر قول زدن، میزان آزار دیدگی در کودکان افزایش می یابد.

جدول ۱: ماتریس ضرایب همبستگی متقابل مهارت اجتماعی مناسب، رفتارهای غیر اجتماعی، پرخاشگری، برتری طلبی، رابطه با همسالان و مورد آزار قرار گرفتن نوجوانان

	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ مهارت اجتماعی مناسب						
۲ رفتارهای غیر اجتماعی	۰/۴۲۳**					
۳ پرخاشگری	۰/۱۱۷	۰/۲۱۳**				
۴ برتری طلبی	۰/۰۳۴	۰/۰۶۵	۰/۱۳۵*			
۵ رابطه با همسالان	۰/۲۸۷**	۰/۲۱۹**	۰/۰۹۲ -	۰/۱۱۹		
۶ کودک آزاری کلی	۰/۴۰** -	۰/۴۶**	۰/۴۸**	۰/۳۰**	۰/۲۷** -	۱

* $p \leq 0.05$ ** $p \leq 0.01$

جدول ۲، در گام اول پرخاشگری (با بتای استاندارد ۰/۴۸)، توان پیش بینی معنادار مورد آزار قرار گرفتن را دارد. در گام دوم پرخاشگری (با بتای استاندارد ۰/۳۵) و رفتارهای غیراجتماعی با (با بتای استاندارد ۰/۳۱)، توان پیش بینی معنادار مورد آزار قرار گرفتن را دارند. در گام سوم پرخاشگری (با بتای استاندارد ۰/۲۵) و مهارت اجتماعی مناسب (با بتای استاندارد ۰/۲۱-) توان پیش بینی معنادار مورد آزار قرار گرفتن را دارند.

جدول ۲: ضریب همبستگی چندگانه، مجذور ضریب همبستگی چندگانه و... بین مهارت اجتماعی مناسب، رفتارهای غیراجتماعی، پرخاشگری، برتری طلبی، رابطه با همسالان و مورد آزار قرار گرفتن

شاخص های آماری مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین چندگانه	ضریب تعیین تعدیل شده	مجذور همبستگی تغییر یافته یا میزان خالص	خطای استاندارد برآورد
۱: پرخاشگری	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۲۲۵	۰/۲۳	۰/۱۱
۲: پرخاشگری، رفتارهای غیراجتماعی	۰/۵۵۹	۰/۳۱۲	۰/۳۰۳	۰/۰۸۲	۰/۱۱
۳: پرخاشگری، رفتارهای غیراجتماعی، مهارت اجتماعی مناسب	۰/۵۹۲	۰/۳۵	۰/۳۳۶	۰/۰۳۸	۰/۱۱

طبق جدول شماره ۳، اعتبار تحلیل رگرسیون گام به گام در رابطه با پیش بینی مورد آزار قرار گرفتن، مورد تایید ($P < 0/01$) است. رفتارهای غیر اجتماعی و رفتارهای اجتماعی مناسب، پیش بینی کننده های معنادار مورد آزار قرار گرفتن می باشند و ضریب F از لحاظ آماری معنی دار بوده است.

جدول ۳: ضرایب رگرسیون استاندارد و غیر استاندارد برای پیش بینی مورد آزار قرار گرفتن

مدل	شاخص آماری	B	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد		T	سطح معناداری
				Beta			
۱	عامل ثابت	۵/۸۱	۱/۵۱	-		۳/۸۲	۰/۰۰۰۱
	پرخاشگری	۰/۹۰	۰/۱۳۹	۰/۴۸		۶/۵۱	۰/۰۰۰۱
۲	عامل ثابت	۴/۹۰	۱/۴۵	-		۳/۳۶	۰/۰۰۰۱
	پرخاشگری	۰/۶۶	۰/۱۴۴	۰/۳۵		۴/۵۷	۰/۰۰۰۱
	رفتارهای غیراجتماعی	۰/۴۶	۰/۱۱۳	۰/۳۱		۴/۱۰	۰/۰۰۰۱
۳	عامل ثابت	۲۲/۲۰	۶/۲۴	-		۳/۵۵	۰/۰۰۰۱
	پرخاشگری	۰/۵۷۷	۰/۱۴۴	۰/۳۰		۴/۰۱	۰/۰۰۰۱
	رفتارهای غیراجتماعی	۰/۳۷۹	۰/۱۱۴	۰/۲۵		۳/۳۳	۰/۰۰۰۱
	مهارت اجتماعی مناسب	۰/۳۰	۰/۱۰۶	۰/۲۱		-۲/۸۴	۰/۰۰۰۱

بحث و نتیجه گیری

نتایج بدست آمده از این پژوهش نشان داد، که مهارت اجتماعی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه معکوس معناداری دارد. یعنی هرچه میزان مهارت اجتماعی مناسب کودکان و نوجوانان از قبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب بودن، اشتیاق به تعامل با دیگران به طریقی مفید و مؤثر، افزایش یابد، از میزان مورد آزار قرار گرفتن آنان کاسته می شود. آزار و بی توجهی از سوی والدین در یک الگوی تعاملی رخ می دهد. کودکان دارای کارکرد اجتماعی بالا (از جمله مهارت اجتماعی)، مشکلات رفتاری کمتری داشته و از سوی دیگر در معرض آزار کمتری قرار می گیرند (۱۵). کودکان به دلایل مختلف از جمله سن کم و نداشتن مهارت کافی در ارتباطات بین فردی (مهارت اجتماعی)، همواره جزء آسیب پذیرترین اقشار جامعه محسوب می شوند (۲۴). به عقیده اشلر و تیلور (Ashler & Talor) (۱۹۸۱) رشد اجتماعی که باعث افزایش مهارت های اجتماعی افراد می شود؛ در بردارنده ارتباط سالم (بدون خشونت) و منطبق بر موقعیت در افراد است. مهارت های اجتماعی دلالت بر رفتارهای فرا گرفته شده قابل قبولی دارد، که فرد را قادر می سازد تا با دیگران رابطه مؤثر داشته و از عکس العمل های نامعقول اجتماعی خودداری کند (۲۵). مایکلسون و همکاران (Michelson & et al) (۱۹۸۳) نشان دادند که؛ مهارت اجتماعی مناسب تقویت اجتماعی مناسبی (از جمله عدم بروز خشونت) را به دنبال دارد (۲۶).

نتایج بدست آمده از این پژوهش داد؛ که پرخاشگری نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه مستقیم معنادار دارد. یعنی

هرچه رفتارهای تکانشی کودک همچون؛ زود عصبانی شدن، سرکش بودن، یا یک دندگی و لجبازی، افزایش یابد، مورد آزار قرار گرفتن آنان هم افزایش خواهد یافت. بر اساس تحقیق مولر و کارن (۲۰۰۰) قربانیان بد رفتاری در درون خانواده نه تنها در خطر احتمال دوباره قربانی شدن در نوجوانی و بزرگسالی قرار دارند، بلکه احتمال اتخاذ سبک های خشن در حل تعارضات در ارتباطات اجتماعی شان افزایش می یابد (۴).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد، که برتری طلبی نوجوانان با مورد آزار قرار گرفتن آنان رابطه مستقیم و معناداری دارد. یعنی هرچه کودک اطمینان زیاد به خود داشته باشد و رفتارهایی از قبیل؛ به خود نازیدن و به دیگران پز دادن، تظاهر به دانستن همه چیز، و خود را برتر از دیگران دیدن را داشته باشد، احتمال آزار دیدگی در کودک افزایش می یابد. ولی در تحقیق نقوی و همکاران (۱۳۸۴)، رابطه ای بین سلطه گری و کودک آزاری یافت نشد (۲۵).

نتایج این مطالعه نشان داد، که رابطه ی با همسالان نوجوان با مورد آزار قرار گرفتن رابطه معکوس معنادار وجود دارد. یعنی با افزایش ارتباط با همسالان و مهارت های ارتباطی و کم شدن تنهایی و احساس مرتبط با آن میزان مورد آزار قرار گرفتن کاهش می یابد. بسیاری از کودکان آزار دیده کودکانی ضعیف، در برخی موارد بسیار گوشه گیر و یا با روابط اجتماعی بسیار محدود بوده اند (۱۳). مهارت اجتماعی مجموعه رفتارهایی است که به کودک اجازه می دهد، روابط مثبتی با دیگران داشته باشد، که این روابط از میزان آسیب پذیر بودن کودک می کاهد. بسیاری از کودکانی که در روابط اجتماعی دارای

گونگون (از جمله محیط خشونت زا) رفتار کند؟ امروزه نقش مهم مهارت های اجتماعی در حفظ یک محیط آموزشی مثبت و کاهش خشونت های آموزشگاهی بطور ویژه ای مورد توجه واقع شده است.

یافته های این پژوهش دال بر ارتباط معنادار بین مهارت اجتماعی و مورد آزار قرار گرفتن آنان است و بیانگر ضرورت استفاده از سرفصل های مهارت های اجتماعی در مواد آموزشی کودکان ساکن در مراکز شبانه روزی سازمان بهزیستی کشور و دانش آموزان شاغل به تحصیل در مدارس وزارت آموزش و پرورش می باشد. و بایستی در برنامه ریزی های کلان و خرد برای کودکان و نوجوانان مسئله مذکور مورد توجه قرار گیرد. باتوجه به اهمیت دوره نوجوانی و موضوع سازگاری اجتماعی و نیز احتمال بروز رفتارهای ضد اجتماعی در آنان، به دلیل آسیب دیدگی روحی و جسمی، بررسی عواملی که باعث آزار دیدگی در آنان می شود؛ کاری مهم و ضروری می باشد. و با توانمند کردن کودک در مقابل این آسیب ها در حرکت به سوی جامعه سالم گامی بزرگ برداشت.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل از پایان نامه دانشجویی فاطمه ممیزی در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی می باشد.

References

- 1-Purnajee B. Silent death: survey of child abuse phenomenon. Publishing Hamshahri publication. 1999: 7-28. [Persian]
- 2-Nightingale E, Fischhoff B. Adolescent risk & vulnerability: overview. Journal of Adolescent Health 2002; 11: 3-9.

مشکل هستند و یا توسط همسالان خود مورد پذیرش واقع نمی شوند، در معرض ابتلا به انواع ناهنجاری های رفتاری و عاطفی و بروز آسیب دیدگی قرار دارند (۳۰-۲۷).

استرنبرگ (Sternberg) و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهشی نشان دادند، ارتباط ضعیف والد و فرزند، به عنوان عامل خطر ساز برای کودک آزاری است (۳۱).

به گفته اسکلس (Esceles) و اپلتون (Eptelon) (۲۰۰۲)، ویس برگ و گرین برگ، (۱۹۹۸) برنامه های پیشگیری از بروز آسیب ها، در مدارس بر مبنای هماهنگی آموزش اجتماعی - عاطفی و تحصیلی باید جزء اصلی آموزش در تمام دوره ها در نظر گرفته شود. مدارس موفق اطمینان دارند، که تمام دانش آموزان بر خواندن، نوشتن، یا ریاضیات و علوم تسلط می یابند و علاوه بر این درک آنها از تاریخ، ادبیات، هنر، زبان های خارجی و فرهنگ های مختلف افزایش می یابد. اما در هر حال، بیشتر مربیان، والدین، دانش آموزان و عامه مردم از برنامه آموزشی وسیع تری حمایت می کنند که شامل، ارتقای قابلیت های اجتماعی دانش آموزان باشد (۳۲). مهارت های اجتماعی، سلامت روانی فرد و جامعه را تضمین می کند. مهارت های اجتماعی در عملکرد موفقیت آمیز در زندگی مهم هستند و این مهارت ها کودک را قادر می سازد تا بداند که چه بگوید؟ چطور انتخاب خوبی داشته باشد؟ و چگونه در موقعیت های

- 3-Rahmani F & et al. Parenting style associated with behavioral problems of students. Journal of Mental Health 2006; Spring and Summer; 8(29-30). [Persian]
- 4-Alexander R. C, Levitt C.J & Smith W. L. Child Abuse: Medical Diagnosis and Management. Philadelphia Lippincott: Williams & Wilkins 2001: 15-22.
- 5-Mills L.G, Friend C, Conroy K, et al. Child Protection and Domestic Violence: Training, Practice and Policy Issues. Children and Youth Services Review. 2000: 22 (1).
- 6-Kamranifakur Sh. The prevalence of family violence experienced by non runaway & runaway children. Journal of Social Welfare 2006: 6(22): 218-197. [Persian]
- 7-Rfiec H, Sobhanian Kh. In Translation Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences - Clinical Psychiatry. Saduk V, Saduk B. Tehran: Arjmand publication. 2003. [Persian]
- 8-Famularo R. et al. Child Maltreatment Histories Among Runaway and Delinquent Children. Clinical Pediatrics 1990 December; 29(12): 713-718.
- 9-Agabeyglouee A, Tabatabaee S. K, Musavi S. H. Child Abuse. Tehran: Avande Danesh publication. 2001: 15-30. [Persian]
- 10-Khushabi K, Habibi M, Farzadfar S. Z, Mohammadkhani P. The prevalence rate of child abuse in school students in Tehran. Journal of Social Welfare 2008: 7(27): 115-130. [Persian]
- 11-Rex A. Skidmore, Milton G, Thckeray O, William Farley. Introduction to Social Work. 5th ed. Prentice Hall Englewood Cliffs: New Jersey pub. 1991: 20-22.
- 12-Jangravi F. survey knowledge, attitude and behavior of mothers about child abuse in Tehran [master's thesis]. University of Social Welfare and Rehabilitation. 2005. [Persian]
- 13-Maarefvand M, ali D. Social Workers & protect of Children in disaster. Tehran: Unicef. 2008: 99-103. [Persian]
- 14-Hoseini S. H. Labor & street children. Tehran: Salman. 2006: 2-10. [Persian]
- 15-Mohammadkhani P. Child abuse, prevalence, and psychological characteristics of children abused, quality of life, the parents of public health [doctoral thesis]. University of Allameh Tabatabai. 1999. [Persian]
- 16-Nazarinezhad M. Teaching Social Skills to Children. Cartledge G, Milburn J. F. 4th ed. Mashhad: Behnashr publication. 2006:15-31. [Persian]
- 17-Dehgan N. The relationship between social skill & mental health with educational achievement of basic high schools students in Yazd province [master's thesis]. Al-Zahra Univercity. 2006. [Persian]
- 18-Teodoro M. L & Kappler Ch, Rodrigues J. L, et al. The Matson Evaluation of Social Skill with Youngsters, (MESSY) & its Adaptation for Brazilian Children & Adolescents. Interamerican Journal of Psychology 2005: 39 (22): 239-246.

- 19-Yusefi F, Khayyer M. survey Reliability and validity of Matsvn social skill scale & compare the performance of boys and girls high school in this scale, Journal of Social Sciences and Humanities, Shiraz University 2002 Fall: 18(2: 147- 158. [Persian]
- 20-Matson J. L, Rotatori A. F, Helsel W. J. Development of a rating scale to measure social skills in children: The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY). Behav Rese Thera 1983: 21 (4): 335-34.
- 21-Soleimanifard S. Compare Social skill levels `s Adolescent orphans living in the centers with social skill level `s Adolescent living substitute family in Tehran [master's thesis]. Social Welfare and Rehabilitation Sciences University. 2009. [Persian]
- 22-Gasemzade L, Shahraray M, Moradi A. Prevalence rates of internet addiction in comparison to girls and girls addicted to the Internet and unwonted variables alone, self-esteem and social skills. Contemporary Psychology. Spring 2007: 2 (1 (3)): 32-38. [Persian]
- 23-Mohammadkhani, p& et al. Development, Validation and Reliability of Child Abuse Self Report Scale (Casrs) In Iran Students, Medical Journal of Islamic Republic of Iran 2003; 17 (1): 51-58.
- 24-Naghavi A, Fatehizadeh M, Abedizadeh M. study of phenomenon child abuse and emotional and personality effects on adolescent girls in Isfahan, Journal of Psychology and Educational Sciences 2005; 35(2): 221-187. [Persian]
- 25-Khoshandam M. Compare aspects of social skill and loneliness of boys and girls in three groups of students with hearing & vision problems & normal guidance student [master's thesis]. Shiraz Univercity. 2007. [Persian]
- 26-Mickelson L, et al. Social skill assessment and training with children: An empirical Handbook, New York: Plenum. 1983.
- 27-Derosier M. E, Kupersmidt J. B, Patterson C. J. Children`s Academic & Behavioral Adjustment as a Function of the Chronicity and Proximity of Peer Rejection. Child Development 1994; 65. 1799-1813.
- 28-Parker J. G. Rubin K. H. Price J. M & Derosier M. E. Peer Relationship. Child Development & Adjustment: A Developmental Psychopathological Perspective. In D. Cicchetti & E. Cohen (Eds). Developmental Psychopathology vol 2: Risk, Disorder & Adaptation, New York: Wiley. 1995.
- 29-Kupersmidt J & Coic J. Preadolescent Peer Status Aggression & School Adjustment as Predictors of Externalizing Problems in Adolescence. Child Development. 1990: 61: 1350-1362.
- 30-Eron L. The Dvelopment of Aggressive Behavior from the Perspective of a Developing Behaviorism, American Psychologist 1987; 42: 435- 442.
- 31-Sternberg, J. Kathleen, et al. Effects of early and inlater family violence on children`s behavior problems and depresin: A mega – analysis. Developmental Review 2006; 26: 89-112.

32-Abbasi P. study the relationship between social skill and the mental health of school students to help with social and economic status of parents in Tehran [Master 's thesis]. Al-Zahra University. 2004. [Persian]

Social Skills : The Role of this Skills in Prevention of Adolescents Abuse
Momayezi F* Abdi Zarrin S** Eglima M*** Raheb Gh****

* Correspondence author, MS in Social Work in University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences
 E-mail: f_momayezi@yahoo.com Tel No: 09198314806

** Ph.D Student of Career Counseling in Counseling Department in University of Isfahan

*** Associate professor in Social Work Department in University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences

**** Associate professor in Social Work Department in University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences

Abstract

Background: Child abuse is one of the social problems. The control of which requires good and appropriate planning in order to prevent and reduce the related problems. The present study describes the relationship between social skills of adolescents with their abuse at 17 districtth in Tehran. The purpose of this research was to study the relationship between social skills of adolescents with their Maltreatment in the 17 districtth in Tehran.

Method: This is a descriptive – correlational study conducted through multistage sampling. Sample size included 144 students selected from four girl and boy secondary schools in 17 districtth of Tehran city. Matson evaluation of social skills and Child Abuse Self Report Scale were used for measuring social skills and child abuse. For analyzing the data Pearson correlation test and multiple regression analysis were used.

Results: The findings demonstrated a significant relationship between adolescents` social skills and maltreatment with them. The results indicated that adolescents` aggressiveness is the most significant predictor in maltreating them.

Conclusion: Overall it is concluded that deficits in social skills particularly aggressiveness, non-social behaviors, and lack of observing appropriate social skills at children interacting with adults increases the likelihood of children`s abuse. So it is necessary to improve social skills of teenagers and students by authorities and practitioners.

Keywords: Child abuse, Social skill, Adolescent, Nonsocial behavior, Aggression.